Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXV. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1932, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PONEDELJEK, 19. JULIJA (JULY 19), 1943 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 139

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Oddelki britske armade se približali Cataniji

Tretjina italijanskega otoka pod zavezniško kontrolo. Američani in Angleži ujeli 30,000 italijanskih in nemških vojakov v osmih dneh. Palerma in Neapel v razvalinah.—Ameriški bombniki potopili sedem japonskih ladij v severnem delu Solomonov.—Moskva poroča, da so Rusi ubili 62,000 sovražnikov in razbili 3242 tankov v bitkah na centralni fronti

Zavezniški stan, Afrika, 19. jul.—Oddelki osme britske armade so se približali Cataniji in zasedli zunanje utrdbe, ki ščitijo to italijansko mornarično bazo v Siciliji, se glasi uradno poročilo. Ameriške čete so prodrle 22 milj v notranjost otoka po zdrobitvi protinapada nemških oklopnih kolon pri Barrafrancu. Zdaj se pripravljajo za naskok na Enno, osiščno trdnjavo.

Zavezniška armada je ujela 30,000 italijanskih in nemških vojakov v Siciliji od začetka invazije. Samo Američani so ujeli 20,000 sovražnikov. Zavezniška sila je zasedla že eno tretjino italijanskega otoka.

Catanija je tarča bombardiranja z morja in zraka in pričakuje se, da bo kmalu padla.

Zavezniški stan, Avstralija, 19. jul.—Ameriške leteče trdnjave in bombniki so potopili sedem japonskih parnikov in ladij, med temi eno križarko in dva rušilca, v severnem delu Solomonov. Poleg tega so sestrelili 49 japonskih bojnih letal v spopadu v zraku, ki je trajal dvajset minut. Ameriške izgube so znašale šest letal.

Od začetka ofenzive pri Solomonih so zavezniška letala in bojne ladje potopile najmanj 17 in morda 21 japonskih ladij. Petnajst je bilo potopljenih v dveh bitkah v zalivu Kuli.

Zavezniški stan, Afrika, 17. jul. — Ljute bitke divjajo na fronti pri Cataniji, katere padec se pričakuje vsak čas. Ko se to zgodi, bodo zavezniki kontrolirali strategični pas Sicilije. Britske oklopne kolone so vrgle osiščno silo nazaj, ameriške in kanadske čete pa so okupirale nadaljnjih osem mest in vasi.

Zavezniki so izolirali osiščne vojaške posadke v južni Siciliji. Mesta, ki so jih zavzeli, so Biscari, Comiso, Palma, Modica, Vizzini, Vittoria, Miscneni in Sortino.

Dočim oddelki osme britske armade prodirajo proti Cataniji in drobijo odpor osiščne sile, bojne ladje in letala bombardirajo mesto. To je v plamenih in razvalinah. Catanija je drugo največje mesto v Siciliji.

Bombni napadi na Palermo in Neapel se nadaljujejo. Bombe, ki so jih vrgli ameriški in angleški letalci, so razdejale mnogo militarističnih objektov in zanetile ogromne požare. Bombe padajo skoro neprestano tudi na Messino, mornarično bazo in glavno mesto Sicilije ob pasu vode, ki loči ta otok od italijanske celine. Glavni stan je naznanil, da so zavezniški letalci vrgli čez tisoč ton bomb na Messino v zadnjih treh dneh.

London, 17. jul. — Radio Moskva poroča, da ruska armada prodira naprej proti Orlu, kjer se nahaja močna nemška vojaška posadka, in uspešno odbija protinapade sovražnika, ki skuša ustaviti njen pohod. Prvi oddelki ruske armade so dospeli do točke, ki je oddaljena samo deset milj od Orla.

Nemci vročično jačijo svoje pozicije na črti med Orlom in Brijanskom, katero ograža ruska protiofenziva, ki se je pričela v četrtek. Berlinsko poročilo trdi, da je poveljnik ruske armade maršal Semeon Timošenko. To omenja, da se ruska sila na severni fronti pri Leningradu pripravlja za ofenzivo.

Zadnje poročilo iz Moskve trdi, da so Rusi ubili 62,000 nemških vojakov in častnikov od začetka ofenzive, razbili 3242 tankov in sestrelili 1766 bojnih letal. V sektorju centralne fronte pri Belgorodu, kjer so Rusi ustavili nemško ofenzivo, so zdaj v teku le praske med vojaškimi stražami. Nemška sila se je izčrpala v prvih dneh ofenzive.

Berlin je včeraj uradno priznal, da so Rusi prebili nemško bojno črto med Orlom in Brijanskom.

Zavezniški stan na Pacifiku, 17. jul. — Čez sto ameriških bombnikov se je udeležilo napada na Mundo, japonsko bazo na otoku New Georgia. To je bil največji napad od začetka zavezniške ofenzive proti japonski sili na otokih v južnozapadnem delu Pacifika.

Bombe so padale na japonsko letališče in glavni stan. Poročilo iz zavezniškega stana ne omenja opozicije s strani japonske letalske sile. Prej je bilo naznanjeno, da so ameriški in avstralski letalci sestrelili 45 japonskih letal, ki so se pojavila nad Rendovo, otokom v centralnem delu Solomonov, ki so ga okupirale zavezniške čete pred dvema tednoma.

Zavezniške operacije napredujejo proti japonski sili na Novi Gvineji. Te podpirajo ameriška bojna letala z bombardiranjem japonskih pozicij. Ameriške in avstralske čete se bližajo Komiatiumu in Timbalskemu zalivu z dveh strani.

Washington, D. C., 17. jul. — Mornariční tajnik Frank Knox je na konferenci s časnikarji dejal, "da bo otok Kiska v Aleutski grupi pri Alaski, na katerem se nahaja japonska posadka, kmalu v naših rokah."

Knox je namignil, da so priprave za uničenje japonske sile na Kiski v teku. To je edini otok v Aleutski grupi, ki je še pod japonsko kontrolo.

Ameriška pomoč prebivalcem Afrike

Amerika pomaga tudi političnim jetnikom

Washington, D. C., 17. jul. — Poročilo, kako Amerika pomaga prebivalcem francoske severne Afrike in političnim jetnikom, ki so dobili svobodo, je bila pravkar objavljeno. Poročilo je podal Fred K. Hohler, načelnik ameriškega odbora za pomoč in obnovo okupiranih pokrajin. On je bil prej tajnik Ameriške blaginjske organizacije.

Hohler pravi v poročilu, da je ameriška pomoč vrnila zdravje 200,000 podhranjenim otrokom in 84,000 odrastlim ljudem vseh plemen, ki bivajo v severni Afriki. Vsi ti bi bili najbrže umrli za lakoto, če ne bi dobili pomoči od Amerike v obliki živeža in drugih potrebščin.

"Delo ameriškega pomožnega odbora zadovoljivo napreduje," je rekel Hohler. "Ta je dobil važen nauk pri opravljanju svojega dela, ki se ne sme pozabiti. Prva naloga je ugotovitev problemov, katere je treba rešiti, druga pa pridobitev zaupanja s strani prebivalcev."

Patterson napovedal ljute bitke

Invazija Sicilije korak v osvoboditev Evrope

Washington, D. C., 17. jul. — Vojni podtajnik Robert P. Patterson je dejal, "da je zavezniška okupacija Sicilije gotova stvar in da zavezniške vojne operacije tamkaj se razvijajo z večjo naglico kot smo pričakovali. Nobenega dvoma ne more biti o izidu teh operacij."

Patterson je podal to izjavo na konferenci s časnikarji. Med drugim jim je povedal, da so dosedanje izgube zavezniške sile v operacijah v Siciliji neznatne, toda na vidiku so ljute bitke. Osiščna sila, zbrana na otoku, šteje okrog 300,000 vojakov, med katerimi je najmanj 60,000 Nemcev.

"Invazija Sicilije je prvi korak v svoboditev Evrope," je rekel Patterson. "Zmaga je gotova, dasi ne bo lahka. Sicilija je daleč proč od Berlina in Tokija."

Vojni podtajnik je na konferenci s časnikarji razkril, da je bil zaključek glede zavezniške invazije Sicilije sprejet na sestanku med predsednikom Rooseveltom in premierjem Churchillom v Casablanci, francoski Maroko, v zadnjem januarju. Datum invazije je določil general Dwight D. Eisenhower, vrhovnik poveljnik zavezniške sile v severni Afriki.

Patterson je dejal, da je pomanjkanje odpora s strani osiščne letalske sile pri obrambi Sicilije bilo prvo presenečenje. Ta je bil veliko šibkejši od onega, na katerega so naleteli zavezniki, ko so invadirali francosko severno Afriko v novembru preteklega leta. Bojno razpoloženje med italijanskimi vojaki je padlo in civilisti so v mnogih slučajih sprejeli zavezniške vojake kot prijatelje in osvoboditelje.

Poljaki za zbližanje z Rusijo

Anglija in Amerika posredujeta

London, 17. jul. — Predsednik poljske ubežne vlade Stanislav Mikolajczyk in zunanji minister Tadej Romer sta na sestanku s časnikarji izjavila, da sta za zbližanje s sovjetsko Rusijo, zaeno pa sta namignila, da Anglija in Amerika posredujeta v naporih, katerih cilj je izravnava konflikta. To ne zavisi od poljske vlade, temveč od Moskve, ki je pretrgala odnošaje.

Romer je dejal, da vlada smatra povojno ureditev mej za politično, ne za teritorijalno vprašanje. Vlada se bo upirala, če bo Rusija skušala raztegniti svojo mejo na zapadu na račun poljskega ozemlja.

Premier Mikolajczyk je poudaril, da poljska armada ni in ne bo aktivna v politiki. Njena dolžnost je bojevanje proti osiščni sili na strani zaveznikov in to bo izpolnila.

Nemški profesor priporoča mnogoženstvo

London, 17. jul. — Dr. Johann von Leer, profesor na nemški univerzi v Jeni in zaupnik dr. Alfreda Rosenberga, komisarja po nacijih okupiranih vzhodnih pokrajin, priporoča mnogoženstvo v članku, ki ga je objavila neka nemška revija. Leer trdi, da število žensk daleč prekaša število moških in mnogoženstvo bi bilo izhod iz situacije. To bi tudi povečalo število rojstev.

ROOSEVELT KONČAL KONTROVERZO V KABINETU

Wallace in Jones izgubila poziciji

PREDSEDNIK USTANOVIL NOV URAD

Washington, D. C., 17. jul. — Predsednik Roosevelt je z odločno potezo zaključil ostro kontroverzo med podpredsednikom Wallacejem in trgovinskim tajnikom Jonesom z likvidacijo odbora za ekonomsko vojno, kateremu je načeloval Wallace, in ustanovitvijo novega urada za ekonomsko vojno. Za direktorja tega urada je bil imenovan Leo T. Crowley, načelnik Federal Deposit Insurance Corp. in upravitelj tuje lastnine.

V področje tega urada so prišle različne korporacije, ki so bile doslej pod Jonesovo kontrolo. Te so financirale nakupe vojnega materiala v tujini in uvoz.

Roosevelt je naslovil pismo Wallaceju in Jonesu in ju obdolžil odgovornosti za ostro javno debato, katero je izzval konflikt med njima. Pisma s slično vsebino je Roosevelt poslal tudi vsem načelnikom drugih vladnih departmentov in jih opozoril na dana jim navodila, da ne smejo prinašati sporne zadeve v javnost. Take zadeve naj predlože v rešitev Jamesu F. Byrnesu, direktorju odbora za vojno mobilizacijo.

"Prišel sem do zaključka, da kontroverza in ostra javna debata med vama o zadevah, ki se nanašajo na izvajanje ekonomskih smernic v vojnem času, mora biti končana," pravi Roosevelt v pismu podpredsedniku in trgovinskemu tajniku. "Uverjen sem, da ameriško ljudstvo razume, da sta oba vršila svoje dolžnosti, ne odobrava pa konflikta, ki sta ga provocirala."

Konflikt med Wallacejem in Jonesom, ki je tlel več mesecev, je izbruhnil na plan pred dvema tednoma, ko je Wallace obdolžil Jonesa, da kot načelnik federalne korporacije za rekonstrukcijo financ vodi obstrukcijo v škodo ameriškim vojnim naporom. Jones je potem v javnosti izjavi zavrnil obdolžitve in poudaril, da Wallace potvarja dejstva.

Premogovniki bodo vrnjeni lastnikom

Washington, D. C., 17. jul. — Predsednik Roosevelt je dejal, da bodo premogovniki, katere zdaj operira vlada, vrnjeni lastnikom, kakor hitro bo produkcija obnovljena v polnem obsegu. Protistavkovni zakon vsebuje provizijo, ki določa, da vlada mora vrniti zasežene tovarne ali premogovnike lastnikom v šestdesetih dneh po obnovi normalnih operacij.

Hitlerjev agent spoznan za krivega

Washington, D. C., 17. jul. — George Sylvester Viereck je bil spoznan za krivega kršenja zakona, ki določa, da se mora vsak agent tuje vlade registrirati pri državnem departmentu. Izrek je podala porota po večurnem posvetovanju. Federalni sodnik Bolitha J. Laws je naznanil, da bo izrekel obsodbo prihodnji teden. Viereck je bil Hitlerjev agent v tej deželi.

Nemci potopili dva transporta

Stockholm, Švedska, 17. jul. — Radio Berlin poroča, da so nemške podmornice potopile dva z avezniška trapsporta na Atlantiku. Drugi viri niso potrdili poročila.

Domače vesti

Čikaška vest

Chicago.—Zadnji teden je bil pokopan Frank Volk, star 58 let in doma iz Suhorja pri Košani na Primorskem. V Ameriki je bival okrog 30 let in tukaj zapušča brata.

Iz Colorada

Pueblo, Colo. — Pred dnevi je umrl pionir Jos. Germ, star 81 let, ki je bival tukaj 53 let. Bil je stric Johna Germa, gl. predsednika KSKJ. — Naglo za srčno kapjo je umrl Louis Erjavec, ki zapušča ženo, dva sinova pri vojakih in hčer. — Pavlina Erjavec je menda prva slovenska bolničarka v mornarici, ki je bila poslana v svoji službi onkraj morja.

Clevelandske vesti

Cleveland. — Po kratki bolezni je 13. t. m. v bolnišnici umrl Frank Kokotec, star 65 let in rojen v Topolovcu pri Boštajnu ob Savi na Dolenjskem. V Ameriki je bil 35 let in tukaj zapušča dva sinova in več vnukov. Bil je član društva 137 SNPJ. — Dne 14. t. m. je umrla Mary Zupančič, roj. Miklič, stara 60 let in doma iz Malega Mlačeva na Dolenjskem. V Ameriki je bila 36 let in tukaj zapušča moža, dva sinova in hčer, v Pueblu, Colo., pa dva brata.

Nov grob v So. Chicagu

So. Chicago. — Pred dnevi je tukaj umrla Mary Golob, stara 69 let, katera zapušča moža, štiri sinove in hčer, drugo hčer pa v Clevelandu.

Akcija v Clevelandu za naše ujetnike

Cleveland. — Dne 13. julija se je v Slovenskem delavskem domu v Collinwoodu ustanovil odbor, ki bo nabiral prispevke za slovenske vojaške ujetnike v ameriških taboriščih, katerim bo za nabrani denar pošiljal cigarete in druge priboljške. Takoj na prvem sestanku so nabrali $86. Predsednik tega odbora je Jos. Žele, tajnik pa Vincent Coff.

Samomor rojaka v Penni

Coraopolis, Pa. — Joe Orel iz Imperiala si je pred dnevi končal življenje s strelom. Težke skrbi zaradi razmer v starem kraju so ga menda pripravile do tega. Star je bil 64 let in rojen v Goričah pri Medvodah na Gorenjskem. V Ameriki je bil 30 let in tukaj zapušča ženo, tri sinove in dve hčeri.

Uspehi v produkciji umetnega kavčuka

Jeffers vidi razvoj industrije

Washington, D. C., 17. jul. — William M. Jeffers, direktor divizije za kavčuk v odboru za vojno produkcijo, je na sestanku s časnikarji dejal, da je produkcija umetnega kavčuka dosegla stopnjo, s katere se ne bo umaknila po vojni, ko bo na razpolago dovolj naravnega kavčuka. Industrija umetnega kavčuka se bo razvijala naprej brez carinske zaščite in subvencij.

Jeffers je bil opozorjen, da je podpredsednik Henry A. Wallace nedavno podal izjavo s sugestijo, naj Amerika podere vse tovarne, ki zdaj producirajo kavčuk, po vojni z namenom vzpostavitve mednarodne trgovine. Njegov odgovor je bil, da se noče prepirati z nobenim uradnikom o tem vprašanju, prepričan pa je, da bo industrija umetnega kavčuka ostala in napredovala, čeprav bo Amerika kupovala naravni kavčuk.

"Avtni obodi iz umetnega kavčuka so prav tako dobri kot oni iz naravnega kavčuka," je rekel Jeffers. "To so dokazali eksperimenti. Vojaška motorna vozila, avtobusi in tovorni avti imajo obode iz umetnega kavčuka."

Mussolinijev režim v nevarnosti padca

Dr. Beneš odložil obisk Moskve

Konflikt med Poljsko in Rusijo vzrok

London, 17. jul. — Dr. Edvard Beneš, predsednik Češkoslovakije, je v zadnjem momentu odložil obisk Moskve. Tukajšnji krogi sodijo, da je konflikt med poljsko ubežno vlado in Rusijo vzrok odložitve obiska.

Dr. Beneš je nameraval odpotovati v Moskvo, da sklene dvajsetletni vojaški pakt s sovjetsko Rusijo. Prvotno je imel pakt uključevati tudi Poljsko, toda položaj se je izpremenil, ko je Rusija pretrgala diplomatične odnošaje s poljsko ubežno vlado. To je vsaj začasno zavrlo izvedbo načrta.

V Londonu prevladuje mnenje, da bi sklenitev separatne vojaške pogodbe med Češkoslovakijo in Rusijo izzvala jezo članov poljske ubežne vlade. Upanje je, da bo pogodba podpisana, če bodo sedanji napori, katere podpirata Velika Britaninja in Amerika, za zbližanje med Poljsko in Rusijo uspešni.

Hoppenot obišče admirala

Diskuzije o upravi francoskih otokov

Fort de France, Martinik, 17. jul. — Henri Hoppenot, novi vrhovni komisar francoskih Antilskih otokov na Karibejskem morju, je naznanil, da bodo on in člani njegovega štaba odpotovali na Portoriko, kjer bodo konferirali z admiral Johnom Hoovrom, vrhovnim poveljnikom ameriške bojne mornarice na tem morju. Z njimi vred bo šel tja admiral Georges Robert, bivši komisar francoskih otokov. Slednji je moral pretrgati zveze z Lavalovo vlado v Vichyju pod pritiskom ameriškega državnega departmenta.

Hoppenot je dejal, da se bodo diskusije nanašale na administracijo otokov in druge probleme. V razgovoru z reporterji je razkril, da se je moral Robert odpovedati oblasti ne samo pod pritiskom ameriške vlade, temveč tudi vsled pritiska s strani voditeljev oborožene sile na francoskih otokih. Stotnik Balaret, poveljnik vojaške posadke v Fort de Francu, je poslal Robertu ultimat z zahtevo, da mora takoj pretrgati zveze z Lavalovo vlado in priseči lojalnost novemu odboru za osvoboditev Francije, čigar glavni stan je v Alžiru, Afrika. Načelnika tega odbora sta generala Henri Giraud in Charles de Gaulle.

Martinik in drugi francoski otoki so se pridružili Združenim narodom zadnji torek. S tem so zavezniki dobili štiri francoske bojne ladje in več trgovskih parnikov, ki se nahajajo v lukah teh otokov. Sklad v zlatu, ki predstavlja vrednost $250,000,000 ostane na Martiniku. To zlato je bilo pripeljano na otok tik pred kapitulacijo Francije pred Nemčijo v juniju l. 1940.

Ameriški državni tajnik Hull je naznanil obnovo odnošajev z novo administracijo francoskih otokov na Karibejskem morju.

Odmev Roosevelt-Churchillovega ultimata v Italiji

VELIKE IZPREMEMBE NA VIDIKU

Bern, Švica, 17. jul. — Ultimat, ki sta ga naslovila predsednik Roosevelt in premier Churchill italijanskemu ljudstvu, je po sem dospelih poročilih dosegel svoj namen. Uradna italijanska časniška agentura Stefani je namignila o izpremembah v režimu, ki naj bi dvignile moralo italijanskega ljudstva, katera se ruši pod udarci zavezniške sile.

Politični opazovalci sklepajo iz poročil, ki prihajajo iz Rima, da je padec Mussolinijevega režima blizu. V vlado bodo morda prišli ljudje, ki bodo skušali skleniti separatni mir z zavezniki in s tem rešiti Italijo pred popolnim uničenjem.

Fašistični listi, med temi La Tribuna in Giornale d'Italia, ne pišeta več o zmagi, naglašajo pa, da se bo Italija še nadalje borila za svojo bodočnost, pravice in čast. To dokazuje, da so vplivne sile na delu v Italiji in da je njih cilj formiranje nove vlade, ki bo skušala skleniti mir z zavezniki.

Govornik na berlinski radiopostaji je dejal, da je Roosevelt-Churchillov ultimat tipično angleško-ameriškega značaja in da skuša kovati kapital iz začetnih uspehov v vojnih operacijah v Siciliji in zabiti zagozdo med Italijo in Nemčijo. Govornik je dalje rekel, da Nemčija ne bo zapustila Italije. Nemške čete bodo branile njeno zemljo.

Washington, D. C., 17. jul. — Predsednik Roosevelt in premier Churchill sta dala Italiji priliko izbire med "častno kapitulacijo" pred zavezniško silo in popolnim uničenjem. Skupni ultimat, ki je bil istočasno objavljen v Washingtonu in Londonu in oddajan po radiu italijanskemu ljudstvu in vsemu svetu, ne dopušča nobenega dvoma, kakšna usoda čaka Italijo, če se ne umakne iz vojne.

Ultimat je prišel v momentu, ko se osiščna sila v Siciliji krha pod udarci zavezniških armad. "V tem momentu je skupna oborožena sila Velike Britanije in Amerike pod poveljstvom generala Eisenhowerja in generala Alexandra zanesla vojno globoko v vaše ozemlje," se glasi ultimat. "To je direktna posledica nesramnega vodstva Mussolinijevega fašističnega režima, kateremu ste se podvrgli in kateri vas drži za vrat. Mussolini je pognal Italijo v vojno kot satelitno državo brutalnega uničevalca svobode ljudstev. To je storil takrat, ko je mislil, da je Hitlerjeva vojna mašina že izvojevala zmago. Mussolini in drugi fašistični voditelji so poslali vaše sinove, bojne ladje in letalsko silo na oddaljena bojišča, da pomagajo Nemčiji v njenih poskusih osvojitve Anglije, Rusije in vsega sveta. Vaši vojaki se ne bore za interese Italije, temveč za interese nacijske Nemčije. Borili so se hrabro na afriških in ruskih frontah, toda Nemci so jih v kritični uri izdali in zapustili. Zdaj se morate odločiti za častno kapitulacijo ali popolno uničenje. Druge poti ni."

Ultimat vesbuje tudi apel na italijansko ljudstvo, naj strmoglavi Mussolinijev režim in zagotovilo o srečnejši bodočnosti, če bo to storilo.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto. $3.00 za pol leta. $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto. $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year. Chicago and Cicero $7.50 per year. foreign countries $9.00 per year.

Cena oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1943), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Demokracijo še čakajo važne naloge—VI

Z zmago Združenih narodov pride konec nacifašistične agresivnosti. Propaganda fašizma in nacizma v tisku in radiu bo izginila s sveta. S porazom Hitlerja in njegovega prekletega nacionalnega socializma, kakor s porazom Mussolinija in njegovega prekletega fašizma, bo tudi konec nacistov in fašistov.

Razume se, da množice ljudi, ki se danes nazivajo nacisti in fašisti, ostanejo; v kaj se bodo ti ljudje prelevili po vojni, kam se bodo zatekli, danes še ne moremo povedati. Lahko bi rekli, da neki del teh ljudi, kjer koli že so in kateri so danes le napol ali posili nacisti in fašisti, spozna, da je demokracija najboljši način življenja—in poskušali bodo popraviti škodo s tem, da bodo zvesto sodelovali za razširjenje in utrditev demokracije v svojih deželah.

To se že dogaja. Poznamo (po imenu) mnogo bivših fanatičnih nacistov in fašistov—pa tudi komunistov—ki so danes goreči bojevniki za demokracijo; svoj fanatizem zdaj porabljajo za nekaj drugega in boljšega.

Ampak neki del fanatičnih nacistov in fašistov, zlasti v Nemčiji in še kje, ne bo nikdar naklonjen ideji demokracije. V bodoči demokratični Nemčiji bodo ti fanatiki pasivni potuhnjenci, ki bodo mirovali le toliko časa, dokler se spet ne pokaže prva priložnost, da pridejo na površje in pokažejo svojo pravo barvo v kakršni koli obliki—če jim nove napake mednarodnih čuvajev miru ustvarijo to priložnost.

Mi ne verjamemo, da ima človek instinkte ali neke prirojene nagone—razen onih, ki so skupni človeku in vsem sesalcem—verjamemo pa, da je človek, ki se bolj udaja čustvom kot razumu, najbolj podvržen "zaprti pameti," kakor Američan naziva to stanje (closed mind). Ljudje, ki si nekaj zabijejo v glavo—ali so jim drugi zabili še kot otrokom—kar se ugodno prilega njihovi kipeči čustvenosti, se potem ne morejo z lahkoto otresti tega. Po domače pravim o temu stanju, da je "srce močnejše kot razum."

Med ljudmi te vrste so navadno ekstremisti: vročeglavi (temperamentni) tirani ali diktatorji v svojem ožjem ali širšem krogu, odločni, da njihova mora veljati, pa naj pride, kar hoče. Baš med ljudmi te vrste ima demokracija malo dobrih pristašev. Lahko imajo demokracijo na jeziku, če jim to služi v njihovih razmerah, ampak ideja demokracije ima od njih več škode kot koristi. Seveda so izjeme—izjeme iz lastnega nagiba, ne pod vplivom drugih—ampak to nam ne pomaga dosti.

Psihološka znanost, katera razlaga obnašanje človeka, pa nikjer ne trdi, da so ekstremisti—odštevši izjeme, ki so povsod—nepremakljivi, oziroma da je "zaprta pamet" abnormalna. Normalen človek, pa naj je še tako svojeglav ali trmast, je v drugačnih razmerah prav lahko dovzeten za strpnost in kooperacijo, ki sta glavna pogoja za demokratično usmerjenega človeka. Z drugimi besedami: normalen človek se da pregovoriti, ako vidi, da ni drugače.

Iz tega lahko sklepamo, da mentalno stanje večjega števila bivših nacistov in fašistov ne bo po vojni tako brezupno—s pogojem seveda, da jim demokracija ustvari razmere, v katerih bo kooperiranje za večino ljudi privlačno in obenem naravnost potrebno za obstoj posameznika. Takšne razmere—ki niso nobena utopija in katere so mestoma že danes dejstvo—dajejo vsakomur priliko, da se udejstvuje po svojih sposobnostih in porablja svojo energijo za nekaj konstruktivnega in koristnega.

To pa je mogoče le v mirnih časih. V nemirnih, abnormalnih časih, kakršni trajajo domala na vsem svetu zadnjih pet in dvajset let, se energija ekstremistov izživlja v večjem delu v destruktivnih sredstvih za destruktivne cilje.

Ena glavnih nalog vseh pravih demokratičnih režimov mora torej biti po tej vojni—masna prevzgoja ekstremistov na vseh koncih. Prevzgoja se mora vršiti pozitivno z ustvarjanjem dobrega življenja, v kakršnem lahko vsak normalen posameznik najde ugodno mesto—dovolj koristnega dela, tako da ne bo imel časa za kaj drugega. Vsak normalen človek rad dela, če najde v delu svoje zadoščenje.

Ekstremistom se mora "odpreti" pamet toliko, da spoznajo, da dobro življenje, o katerem oni sanjajo na svoj način, je mogoče le v trajnem miru vseh ljudstev—trajni mir pa je mogoč le v demokraciji, katera jamči vsakemu normalnemu, odraslemu človeku življenje, svobodo in iskanje sreče. To jamstvo se mora na splošno uresničiti kot fakt; to se pravi, da mora biti družba (država) odgovorna za materialni obstanek slehernega svojega člana, vse drugo naj si pa sam poišče.

Do danes svet še ni poznal trajnega miru, kar je dokaz, da je demokracija imela jako malo besede. Do danes so bila ljudstva večjega dela sveta pod kontrolo javnih in privatnih diktatorjev (monarhov in drugih) in osebni interesi teh diktatorjev ter poldiktatorjev so neprestano izzivali krvave konflikte.

Demokracija je stara komaj dobrih 150 let. Porodila se je z ameriško in francosko revolucijo. Kjer se je uveljavila, se je le politično, kolikor se je mogla—v neprestanem konfliktu z ekstremisti. Po sedanji vojni, o kateri pravijo, da je do danes največja socialna revolucija v zgodovini, se bo pa morala uveljaviti tudi ekonomsko in socialno—če bo hotela zagotoviti ljudem trajni mir.

Brez demokracije—brez tolerance, kooperacije in splošne napredne izobrazbe—je trajni mir nemogoč. Ena najvažnejših nalog demokratičnih vlad torej bo, da privedejo bivše oboževalce diktatorjev, javnih in privatnih, k spoznanju te resnice. Ljudje se morajo vaditi—učiti za mir in konstruktivno delo.

Oboževalci diktatorjev morajo spoznati, da spadajo med barbare, ki so že davno preživeli svojo dobo.

Glasovi iz naselbin

Poročilo podružnice 35 JPO-SS

Cleveland, O.—Sledeči nabiralci in prispevatelji so bili na delu v korist podružnice št. 35 JJPO-SS v juniju. Gertrude Bokal je nabrala sledeče vsote, ki so jih prispevali navedeni: A. Bokal in žena $5, Mary Mivzek $1, Rose Simčič $1, Mary Lavrič $1 (Saranac rd), Mary Jenc 50c, Andrew Zupanc $1, Theresa Kodelja $1, Mary Ižanc $1, Anton Malovašič $1, Josephine Šuštaršič $1, Peter Malovašič $1, mrs. D. Sulen $1 in Mary Walter 50c.

Sledeče vsote sta nabrali mrs. Bokal in Mary Walter o priliki pobiranja oglasov za programsko knjižico za jesensko prireditev namesto oglasov: Mary Nahtigal $2, Louise Mrmolja $5 (Mrmoljevi so tudi dali oglas za $5), Leo Kaušek $2, Math Kastelic $2, Frank Jakoš $2, Viktor Bernot $1, Martin Vinšek $1, Alice Grošel $1, Maroltovi $2 (Holmes ave.), Mary Martič $1 in Frances Polc $1.

Skupno nabranega na knjižici Bokalove $36.50.

Mary Coprič je nabrala sledeče vsote: Jos. Karlinger $1.50, Vera Božič $1, Mary Gombač $1, Rose Zdešar 50c, Ludvik Kovačič $2, Jos. Ribek $1, John Gorup 50c, Mary Jakše $3, A. Kalan 50c, Frances Urbič $1, Jos. Setina $1, Matt Pišler $1, Mary Struna $2, Jos. Perušek $1, Frances Arko $1, John Vrhovc $1, Jos. Belanič $1 in Ludvik Ciam (nečitljivo) $1.

Torej je Mary Coprič naprala skupno vsoto $21. Tudi v tem slučaju je bilo nekaj nabranega o priliki nabiranja oglasov, katere sta nabirali ona in mrs. Bučar.

J. F. Durn je nabral kot sledi: Jack Jelovšek $1, Jos. Zimerman in žena $5 in Leo Grajzar in žena $5 (Grajzarjevi so že enkrat prej prispevali), Mary Urek $2 (že prej prispevala), mrs. J. Cesnik $1 (prispeva tako vsoto mesečno), Louis Prišel in žena $5 (Arcade ave.), M. Tomšič in žena $2, Jos. Maslo $1 (in dolar za SANS) in neimenovana zavedna žena $3. Skupaj nabranega $25.

Anton Jankovič je nabral $9.50. Prispevali so Andy Ipavec in žena $2, John Useničnik $5 in Jennie Gorjup $2.50 (enako vsoto za SANS). Skupaj $9.50.

Andrew Božič (zidar) je nabral $6. Prispevali so Frank Andrijančič $2, Frank Cimperman $1, Jakob Košir $1 in Vinc. Klemenčič $2. Skupaj $6.

John Jančar je nabral $4. Prispevali so John Mršnik $1, Frank Kure $2 in James Pokrajec $1. Skupaj $4.

Naši požrtvovalni nabiralci so torej v juniju nabrali skupno vsoto $102, kar prekaša vsoto, ki je bila nabrana v maju. Glejmo in potrudimo se, da bomo vsak mesec nabrali več.

Kaj pa ostali nabiralci, ki imate knjižice, na primer društveni zastopniki? Poskušajte tudi vi storiti nekaj za to humanitarno pomoč našim v zasužnjeni domovini. Collinwood mora iti "over the top". Delajmo in zbirajmo prispevke vsi, tako da bo vsak doprinesel nekaj in storil svojo dolžnost v korist našim bratom in sestram v stari domovini.

Delo za našo jesensko prireditev gre lepo naprej in pripravljajmo se, da bo čim večji finančni uspeh. Nabiralke oglasov so na delu in uspeh je že precejšen. Poskušajte dobiti čim več oglasov in prispevkov. Pozneje bomo priobčili tudi imena trgovcev-oglaševalcev.

Iskrena hvala vsem nabiralcem in prispevateljem za delo in požrtvovanje.

Prihodnja seja naše podružnice bo 27. julija. Udeležite se!

J. F. Durn, tajnik.

Sedanji in povojni problemi

Cleveland, O.—Pred kratkim je br. Milan Medvešek v svojih komentarjih Od časa do časa omenil tudi plemenske izgrede, ki so se pojavili v Los Angelesu, Teksasu in nato še resnejše in žalostnejše v Detroitu. On je mnenja, da ta problem bo še večji po vojni, kar sklepa po svojem opazovanju dnevnih dogodkov, ki jih dobro razume in dobro ocenjuje.

V listih smo čitali, da so plemenske izgrede v Detroitu, ki so bili silno tragični, povzročili tajni agenti in petokolonci, torej sovražni izdajalci, ki jih menda v Detroitu ne manjka, kakor jih ne manjka v drugih velikih mestih. Razlika je v tem, da v nekaterih industrijskih mestih se te vrste sabotažniki skrivajo in delujejo za kulisami, ker se boje svetlobe.

V Detroitu in okolici se nahaja veliko Fordovo kraljestvo. V dobršni meri je njegova moč zakon, dasi ne več v toliki meri kot pred leti. Kdor nosi križec, ki mu ga je podaril Hitler, seveda diši po diktatorstvu, sicer ga ne bi dobil za svoje diktatorske zasluge. Veliko so tudi krivi izgredov kukluksovci, ki so še dokaj močni s svojimi črnimi nakanami. Zadnje čase so se kukluksovci baje potuhnili in delujejo pod drugim imenom. Teh je menda že okrog 10,000, ki neprestano vrtajo in rušijo moralo med ljudstvom. Vsekakor so kukluksarji že spet začeli dvigati glavo.

Iz tega razloga je treba, da je ljudstvo pozorno, kajti ti kukluksarji niso le proti črncem in židom, temveč proti vsem inozemcem, socialistom, komunistom in katoličanom ter proti delavskemu gibanju sploh. Ker so kukluksarji skrajni nazadnjaki, ki se radi poslužujejo skrajnih sredstev in večkrat tudi zločinskih dejanj, mora biti ljudstvo čuječe, da ne nasede zakrknjenim nazadnjakom na njih limanice. Na tako sodrgo je treba pravočasno posvetiti z močno žarnico, da se jih preplaši in prepodi nazaj v njihove luknje, kakor strupene podgane. Pa ne samo preplašiti jih je treba, temveč uničiti njihovo sabotažno organizacijo do temelja, da ne bo nikdar več uprizarjala zločinskih dejanj.

Poleg vsega tega pa imamo tudi organizacijo z lepo donečim patriotičnim imenom, ki se naziva Hčerke ameriške revolucije, ki je tudi dokaj nazadnjaška in prav nič revolucionarna, dasi se je niti zdaleka ne more primerjati kukluksarjem. Pa še kakšna druga organizacija operira vmes, da podpihuje plemensko sovraštvo. Vse to kaj rado izbruhne na dan v času te ali one krize.

Milan tudi omenjuje slovenski narod. Ako bi prišlo do preganjanj inozemcev, da mi nimamo lastnih mož na višjih mestih, ki se bi v potrebi s svojim vplivom za nas potegnili. Kajti narod je upoštevan le tedaj, če ima več svojih vplivnih ljudi na odgovornih mestih. To je pač jasno kot beli dan. Imamo par rojakov na važnih mestih, toda ne mnogo, dosti jih pa tudi ne moremo imeti, ker smo številčno majhni. Ampak če bi prišlo do drhalskih napadov, bi tudi taki možje dosti ne pomenili ali pomagali.

Že pred leti smo lahko videli, kaj pomenijo kriminalne organizacije. Kukluksarji so uprizarjali razne napade in terorizirali mirne ljudi, in iz strahu se jim je marsikdo pridružil, ker se je bal za lastno kožo. To je resnični fašizem najpodlejše vrste in kot takega se mora zatreti. Znano je tudi, da je imela organizacija K.K.K. (kluklukslanovci) v svoji sredi tudi vplivne može. Pridružili so se ji visoki uradniki, sodniki, policaji in drugi javni faktorji. Bohotila se je največ na jugu, pozneje pa se je raztegnila tudi na sever. Zadnja leta se je vsled svojega delovanja dokaj diskreditirala, sedaj pa menda spet dviga svojo ogabno glavo.

Možno je, da do preganjanja inozemcev ne pride tako hitro, ne dokler je obilo dela, po vojni se bo pa marsikaj izpremenilo. Izgredi proti črncem in židom pa so se že pojavili, kakor smo videli pred par tedni, po vojni pa se je bati, da bodo še hujši. Prej nisem nikdar verjel, da je kaj takega mogoče, zadnje čase pa vidim sam na lastne oči, da je tudi med našim ljudstvom mnogo takih, ki so odprto proti črncem in židom, katere dolžijo vsega zla. To je vsekakor posledica nacifašistične propagande, ki vrta noč in dan, da zanese sovraštvo med nas in tako sabotira vojni napor. Zadnje čase se sliši propagandno gobezdanje, da židovski sinovi ne gredo kaj prida v armado, še manj pa na bojne poljane.

Druga obdolžitev je, da židje povzročajo draginjo, ker da so oni glavni prodajalci in prekupčevalci ter kramarji, ki imajo vse veletrgovine v svojih rokah ter ves trg, blagovni in denarni. Tudi med vojaki in veterani se širi tako mnenje. Skoro ne manjka drugega kot ene močne poteze in počilo bi vsled takega šuntanja in blebetanja. Tako torej stoji ta problem danes, ki se ne da zatajiti, temveč je treba tako škodljivo propagando pobijati.

Ta zlobna propaganda se je vsekakor začela stopnjevati sedaj, ko zavezniške armade zmagujejo na vseh frontah. Treba je pomisliti, da vojna ne bo vedno trajala in potem se bodo pričeli vračati naši fantje domov. Nastali bodo novi problemi, vojno delo bo ustavljeno, tovarne bodo preuredile svoje delo za civilne potrebščine in ne bodo potrebovale več toliko delavcev. Z eno besedo: vojna produkcija, ki sedaj daje delo milijonom, bo ustavljena. Kaj potem? Seveda bodo nastale velike potrebe za razne izdelke in živila po vsem svetu, ampak nekak zastoj je neizogiben. Le z dobrimi načrti bo vladi uspelo, da se spravi aparat v tek v zadovoljstvo večine ljudstva.

V armadi je sedaj okrog osem milijonov mož. Večina teh se vrne in nekateri bodo pohabljeni. Vsi pa bodo zahtevali pošteno delo za pošteno plačo, torej za pošteno življenje, do katerega smo upravičeni vsi, to je tisti, ki se bore na vojnih frontah, in tisti, ki producirajo vojni material, kajti oboji opravljajo koristno delo, da demokracija zmaga nad tiranstvom. Upajmo, da se bo ta velikanski problem rešil na trezen in praktičen način, tako da bo dovolj dela in jela za vse, ne da se bi dežela vrgla v metež tragičnih izgredov.

Gotovo bo ta ali oni rekel, da ne smemo gledati preveč črno, da ne smemo biti črnogledi. To je res, res pa je tudi, da se mora dežela pripraviti že sedaj, tako da bo šel tok življenja nemoteno naprej brez izbruhov, ki se jim lahko izognemo, ako bomo rabili zdrav razum. Dela tudi po vojni bo dovolj za vse in tako tudi jela, treba bo le spraviti vse to v delovni aparat. Ni nam treba še ene depresije nikjer, najmanj pa v deželi, kjer je vsega v izobilju.

Vse to so problemi, o katerih je vredno razmišljati, da se pravočasno odpravijo vzroki slabih posledic. O tem bom o priliki še pisal.

Sedaj pa še par besed o naših dopisnikih. Pred kratkim je George Gornik omenil, da namerava vzeti slovo od dopisovanja. Podpisani pa želi sporočiti Gorniku, naj nikar ne preneha z dopisovanjem, četudi je star 63 let, saj to ni nobena starost. Upam, da bo nadaljeval še mnogo let. Verjamem, da ima mnogo bogatih in slabih izkušenj iz svojega življenja in vem, da je veliko prestal, toda kdo izmed delavcev ni šel skozi isto šolo? Brez mala vsi smo šli skozi razna trpljenja.

Star pregovor pravi, čim bolj je konj suh, tem bolj gredo muhe nanj. To je na splošno resnica vsepovsod. Res je tudi, da le oni, ki so odločni, lahko zdržijo napade, ki na človeka lete z desne in leve. Navadi se, da jih mora odbijati, pa gre naprej. Verjamem, da so Gorniku razni ljudje storili obilo krivice in gorja. Takega je že bil deležen tudi podpisani in še marsikdo. To največkrat povzročajo "prijatelji", ki te bi najrajši v žlici vode utopili, ampak na to se ne smemo ozirati. Zato pa apeliram na Gornika, da spet prime pero v roko in naj nadaljuje s svojimi zanimivimi dopisi. Nihče ne more pričakovati, da se bodo vsi strinjali z vsem, kar napišemo. Glavno je, da se držimo resnice, če je komu ljuba ali ne.

Pred kratkim je v par svojih komentarjih Tone Garden živo opisal in pojasnil zadevo o protiunijskem gibanju, ki se je zadnje čase tako močno pokazalo zlasti v zvezni zbornici v Washingtonu. Z izjemo predsednika Roosevelta in par drugih naprednih zastopnikov, je sedanji kongres prežet z mržnjo do delavcev. Burbonski republikanci in nazadnjaški demokratje v kongresu vsekakor bolj sovražijo organizirano delavstvo ko Hitlerja. To so najbolj izpričali s sprejetjem protistavkovnega zakona, ki ga je Roosevelt vetiral, nato pa ga je kongres spet sprejel čez njegov veto.

Vse izgleda, da so se nazadnjaki v kongresu, ki služijo le velikemu businesu, zakleli proti delavstvu in tudi proti malim farmarjem. Podpisani se z Gardnom ne strinja v vsaki stvari, kakor se tudi drugi ne strinjajo v vsem z menoj. To je pač nekaj naravnega, kajti vsak ima svoje mnenje. Strinjam se pa z njim glede njegovih par zadnjih komentarjev, ki se tičejo protidelavskih zakonov.

Zelo čudno je, kako hitro so sprejeli v kongresu protidelavski zakon, da tako "zamrznejo" zahteve po večjih mezdah. Na drugi strani so pa prav tako hitro okrnili priporočilo od administracije, ki se bori proti inflaciji. Tako naraščajo cene potrebščinam z naglico, mezde so pa prikovali k tlom. Na ta način si bodo profitarji in izkoriščevalci še bolj polnili svoje velike mošnje, delavec pa bo prikrajšan na pošteni plači.

Torej takšno zvezno zakonodajo imamo sedaj! Ali se bodo mar ljudstvu—volilcem—odprle oči? Skrajni čas je, da se jim bi odprle nastežaj, tako da bi videli in spoznali svoje prijatelje in "prijatelje" v kongresu. To pa še ni dovolj. Treba je, da stopijo volilci na plan in pri prihodnjih volitvah pometejo s takimi zastopniki, ki delajo le za koristi svojih bogatih gospodarjev. Ako se ljudstvo ne prebudi iz sedanje letargije, se kaj lahko zgodi, da bodo v kongresu osvojili še druge protidelavske zakone.

Vsi vemo, da gre sedanja vojna produkcija z velikansko brzino naprej. Delavci se pač zavedajo, da je treba poraziti sovražnika na vseh frontah in zato so napeli vse svoje sile, da bo dovolj tankov, topov, zrakoplovov in ladij na razpolago naši armadi. Medtem pa se bogataši in profitarji ter njihovi hlapčoni v kongresu prav malo brigajo za sovražnika, temveč skušajo na vse načine, da bi delavce priklenili v svoj jarem izkoriščanja. Da, delavci dobro vedo, da je treba poraziti zunanjega sovražnika, zavedati pa se morajo, da je treba poraziti tudi domačega delavskega sovraga na vsej črti.

Kaj pa ga tako grozno lomijo naši Jugoslovani, oziroma velesrbi pa bratje Hrvati? Grdo in umazano politiko uganjajo. Trma in zagrizenost na obeh straneh, pri Srbih, ki se zbirajo okrog Srbobrana, pa menda še najbolj. Tudi to je še velik in težak problem, predno se bosta ti dve skupini pobotali, če se sploh bosta.

Kot je razvidno iz raznih poročil, je pač razveseljivo to, da večina poštenih Srbov in Hrvatov razume položaj in se ne dajo zavajati šovinistom. Ekstremisti so za veliko Srbijo, ker ne vedo, da Srbija sama nima bodočnosti, ima lepo bodočnost Jugoslavija, v kateri bodo imeli avtonomne pravice vsi Slovenci, Hrvati, Srbi in Macedonci, zraven pa še Bolgari, ako se Bolgarija pridruži jugoslovanskemu telesu. To je edina logična rešitev jugoslovanskega problema, da bodo imeli vsi njeni narodni člani enake pravice po demokratičnih načelih.

Vsekakor bo glavno besedo imelo ljudstvo v Jugoslaviji, ne pa tukaj. Dobro pa bi bilo, če se bi mogli predstavniki vseh treh narodov tudi tukaj sporazumeti, ne pa napadati se med seboj in gledati kot pes in mačka.

Poznam več Srbov osebno, še več pa Hrvatov. Tudi njihove liste čitam, posebno pa Narodni Glasnik iz Pittsburgha, ki zadnje čase dokaj zmerno piše. Čitam pa tudi sbrski šovinistični list Srbobran, ki je skrajno sebičen pa trmoglav ter zagrizen. Posebno mu so v želodcu hrvatski katoliki. V ta list piše tudi jugoslovanski veleposlanik Fotič. Kar on piše, je sama hujskarija, napadanje in zdražbarija. Upajmo, da se bodo vremena zjasnila vsem jugoslovanskim narodom še pravočasno.

Pri vsem tem se mora človek čuditi, kako vendar moremo pričakovati od velikih zavezniških vlad, da bodo pomagale jugoslovanskim ljudstvom do svobode, ko vidijo tako brezglavo kavsanje. Seveda, tudi jugoslovanska vlada v ubežništvu igra čudno politiko in je že skrajni čas, da se otrese nazadnjaštva.

Končno še to. Moje mnenje je, da bo glavno in odločilno besedo v Jugoslaviji po vojni imelo njeno ljudstvo tam, ne pa jugoslovanski naseljenci v Ameriki. Vse, kar moremo mi pomagati, je to, da delujemo za demokratično rešitev tega vprašanja, kar bo končno vplivalo na merodajne kroge. Zato pa imamo mi Slovenci tukaj svoj SANS, ki se trudi, da bo po vojni Slovenija združena in osvobojena ter del demokratične in federalizirane Jugoslavije.

Anton Jankovich.

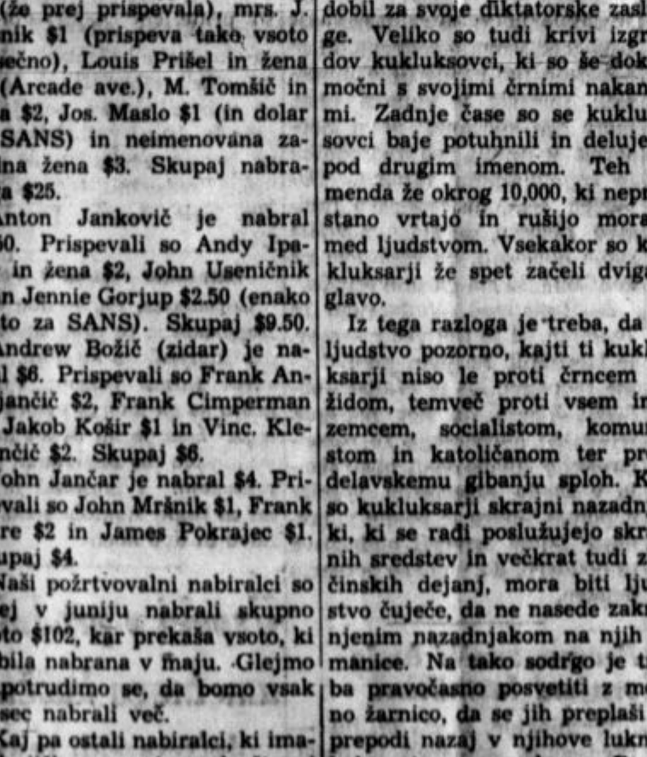

Francoski general Henri Giraud konferira s predsednikom Roosevelton v Beli hiši.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 19. julija 1923)

Domače vesti. V Exportu, Pa., je umrla 40-letna Mary Dolenc iz Vodic nad Ljubljano, članica SNPJ.

Delavske vesti. Kriza v rudarski stavki v Novi Škotiji; vojaki so zasedli premogovniške kraje.

Inozemstvo. Štefan Radić, vodja hrvaških kmetov, je zagrozil vladi Jugoslavije s političnim bojkotom.

Sovjetska Rusija. Iz Moskve poročajo o vedno večjem navalu pravoslavne duhovščine v sovjetsko "živo" cerkev.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

VESTI IZ DOMOVINE

(Posneto iz Bazovice št. 69 z dne 6. junija 1943 v izvirnem besedilu.—JIC.)

Kako Mussolini tolaži od bombardiranja prizadete Lahe

Kadar gre Mussoliniju slabo, začenja z delitvijo medalj. Sedaj so na vrsti bombardirana italijanska mesta. Odredbeni list fašistovske stranke je javil, da bo predsednik pohabljencev v Italiji v teh mesecih pripel znake pohabljencev na mestne zastave sledečih mest: Turin, Genova, Neapol, Palermo, Cagliari, Messina in Trapani. Priporočamo Mussoliniju, naj pripravi dovoljno količino kolajn, katere bo, kakor izgleda, kmalu potreboval.

Kam pa sedaj?

Lahi so se zatekali v Rim, da se obvarujejo pred neprestanimi letalskimi napadi zaveznikov na italijanska pristanišča. Sedaj pa, ko so izvedeli, da tudi Rimu ne bodo prihranjene grozote vojne, jih je prevzel paničen strah in trumoma beže iz mesta.

Laški strah pred invazijo

Na vse mogoče načine si Lahi prizadevajo skriti strah pred prihodnjostjo. Prebivalstvo je po zadnjih množenstvenih bombardiranjih tako demoralizirano, da so napori fašističnega tiska, prepričati Lahe o nemogočnosti kapitulacije Italije radi zračnih napadov brezuspešni. Številne obsodbe protidržavnega delovanja so na dnevnem redu in jasno pričajo o stanju Italije. Na drugi strani se pa laški izseljenci v Ameriki in Angliji na vse mogoče načine trudijo prepričati zaveznike, da bi "brezpogojno predajo", ki je bila sklenjena v Casablanci, z ozirom na Italijo omilili, Anglija in Amerika pa odločno odbijata vsakršno pogajanje, pa naj bi to prišlo od don Sturze ali pa od grofa Sforze. Poslednji se nahaja v Argentini, da organizira antifašiste, ki so sedaj usmerjeni proti monarhiji. Pripominjamo, da omenjeni grof nosi kolajno "S. Annunziate", kar pomeni, da ga je svoječasno imenoval laški kralj za svojega bratranca.

V . . . —

RAZPOREDITEV NEMŠKIH VOJAŠKIH SIL NA BALKANU

Carigrad, 9. julija. (Posebno poročilo NYTu).—Poročila, ki so prispela sem, trde, da se nahaja na Balkanu 70 divizij osišča. Njihova naloga je, da branijo Balkan, vse egejske otoke, Dodekaneze in Kreto. V teku meseca junija so bile na jugu Balkanskega polotoka te sile pregrupirane in v teku zadnjih dveh tednov so odšle na Peloponez še dodatne štiri divizije.

Hrbtenico osiščnih sil tvori 14 nemških divizij; Italjani imajo na Balkanu 34 divizij, h katerim velja dodati še 21 bolgarskih, rumunskih, madžarskih in hrvaških divizij.

Vse to vojaštvo je nastanjeno v novo zgrajenih oporiščih in trdnjavah, s katerimi so posipani vsi strategično važni kraji, kot n. pr. doline rek Morava in Vardar, vsa okolica Soluna, vsa turška meja in grška obala ter otoki Kreta, Skarpanta in Rodos.

Te vesti so prejeli zavezniki z Balkana v teku zadnjih dni. Precej je na Balkanu tudi nemških in italijanskih zračnih sil, ki so razporejene po 41 letališčih in zračnih bazah v Bolgariji, Jugoslaviji in na Grškem; poleg tega pa razpolaga osišče tudi še s pomorskimi silami, katerih baze se nahajajo v Konstanci v Rumuniji, v Varni in Burgasu na Bolgarskem, v Solunu in na otokih Kreta, Rodos, Leroc in Samos.

Nepotrjene vesti namigavajo, da so Italijani evakuirali otok Casteloriozzo, ki je eden od manjših otokov Dodekaneza, čisto na vzhodu in blizu turške obale. Na tem otoku se baje nahaja aerodrom, ki bi bil jako pripravna baza za lovska letala. —JIC.

GERILSKI BOJI V JUGOSLAVIJI

New York, 12. julija (NYT).—Poslušalni urad Columbia Broadcasting Systema je zabeležil včeraj oddajo londonskega radia, ki je poročal, da so jugoslovanski gerilci pognali v zrak velik železni most preko Save—baje enega najlepših mostov v vsej Jugoslaviji.

V . . . —

STRELJANJA TALCEV V NEGOTINU

Švedski list Trots Allt poroča dne 23. junija, da so Nemci v Negotinu ustrelili 70 talcev v znak maščevanja sabotaže s strani Mihajlovičevih čet.

*

Britanske radiopostaje poročajo, da so dale nemške okupatorske oblasti ustreliti 50 talcev, katere so vzele med prebivalstvom zaradi nekega napada jugoslovanskih gerilcev na železniško progo, ki je bila pretrgana 80 milj severozahodno od Belgrada med kraji Sid in Vukovar.

Novo nemško kršenje mednarodnega prava

Tujerodni prisilni delavci morajo v nemško vojaško službo
(United Nations Information Office)

Ko so razširili dekret o prisilnem delu na mladino in dijaštvo, so začeli Nemci uporabljati delavce iz zasedenih dežel tudi v nemški armadi.

To najnovejše kršenje mednarodnega prava — katero nemška oblast odkrito priznava, je posledica hude delavske krize, obenem pa tudi namerno izvedena kampanja, ki se je začela, ko je izbruhnila vojna na vzhodu.

Ko je začel Hitler pred štirimi meseci klicati na nabor 500,000 nemških delavcev, da nadomesti ogromne izgube pri Stalingradu, je izvedel istočasno totalno mobilizacijo v zasedenih deželah. Komisar dela Fritz Sauckel je bahavo izjavil, da bodo dvignili Nemci armado 2,500,000 ljudi na zasedenih ozemljih in z njo branili svoj 'novi red'. Nemški administratorji in njihovi valpeti so pripravili sezname vseh telesno sposobnih mož za prisilno delo v Nemčiji. Dokaz zato, kaj so nameravali, čitamo v nemških naredbah v Belgiji in Norveški — da je treba staviti na čelo teh seznamov za deportacijo moške od 20 do 33 let.

Ko so postopoma izginjale njihove rezerve delavskih sil, so Nemci začeli kampanjo, da si preskrbe tujerodnih rezervistov za svojo armado. Najprej so ojačili napadalne organizacije v satelitskih deželah, v katerih so uvedli obvezne mladinske organizacije. Najprej z izgovorom, da jih bodo uporabljali le na lokalni domači fronti; toda kmalu so začeli odhajati ti hlapčevski sodelovalci na vzhodno fronto — z grozo in presečenjem so spoznali belgijski reksisti, norveški hirdmeni, francoski fašisti in danski nacionalni socialisti, da bodo morali na rusko bojišče. Od Nemcev kontrolirano domače časopisje je s posebnim poudarkom objavljajo smrtne slučaje. Vendar pa vsa ta kampanja ni dosegla mnogo — število teh prostovoljcev je ostalo majhno.

Nabori popolnoma rednega značaja za nemško armado se omejujejo na ozemlja, ki so bila, kakor pravijo, "inkorporirana" v rajh. Tako so v mesecu avgustu 1942 razpisali nabore v Alzaški, Lotringiji, v Luksemburgu in v zapadnih pokrajinah Poljske. (Ta seznam opušča tukaj navedbo slovenskega ozemlja na Štajerskem, Gorenjskem in Koroškem — opomba JIC). Do začetka 1943 je bilo že približno 170,000 Poljakov prisilno oblečenih v nemško vojaško suknjo. Zunanji svet pa je začel doznavati posledice te mobilizacije, ko so sovjetska uradna vojna poročila navajala vesti o dezertiranju Poljakov in Alzačanov.

V mesecih april in maj tega leta so poročali zavezniki o ujetju mladih Luksemburžanov, Jugoslovanov in Poljakov v severni Afriki — vse to so dokazi, da Nemčija čedalje bolj dosledno izvršuje svojo politiko prisilnega nabiranja tujerodnega moštva v službo svoje "Wehrmacht."

Vzporedno z uspehi zavezniških sil v severni Afriki in Rusiji, so nemški komisarji za delavsko službo čedalje bolj kruto pritiskali na zasedena ozemlja. Posluževali so se svojih običajnih groženj "lakote in aretacij," udarjali na boben svoje "križarske vojne proti boljševikom" ter celo obljubljali različne privilegije in predpravice vsem onim, ki bi pristali na to, da delajo za nemško armado.

Postopek je v različnih deželah po potrebi prikrojen posebnim zahtevam vsakega ozemlja. V mesecu marcu so dobili danski državljani okrožnice, v kateri se je zahtevalo od njih, da stopijo v vojno kot "danski vojaki". Istočasno pa poroča grška vlada, da so morali grški moški od 17. do 45. leta na vežbanje z reflektorji in protiletalskimi topovi na pomorski bazi Salamis. Na Hrvaškem so mobilizirali mlade Hrvate na podlagi lažnjivih obljub in na povelje svojega hlapca Ante Pavelića, jih poslali v Avstrijo, ter jih tam vežbajo pod poveljstvom nemških častnikov. Do meseca aprila so nabrali v Avstriji 9000 Hrvatov, ki so se vežbali za službo v nemški "Wehrmacht".

O priliki svojega potovanja na Francoskem meseca marca je priznal načelnik prisilne delavske službe Sauckel: "Kadar bo treba oborožiti Francoze in jih poslati v boj, bomo sami francosko vlado v naprej obvestili." Nemška politika na Francoskem je bila politika stalnega in venomer naraščajočega pritiska. V mesecu juniju so Nemci sami javili, da so pozvali 10,000 Luksemburžanov pod orožje ter da je v Sloveniji razpisan prisilni nabor (nabori so se začeli v Sloveniji že pred enim letom — opomba JIC).

Nemci so si izmislili še drugo metodo, ki naj jih povede do istega cilja — do ojačenja nemških oboroženih sil. Todtova organizacija, ki se bavi poleg drugega tudi z oboroževanjem nemške armade, je pomnožila število svojih delavcev na 1,500,000. Nemški podatki trde, da so ti specializirani delavski oddelki, ki so bili prej čisto nemški, zdaj sestavljeni iz mešanih skupin, včasih iz 90 odstotkov tujerodnih delavcev; uposleni so pri zidanju utrdb po obalah od Grčije do Norveške in pri zalaganju nemške armade z vsem potrebnim. Oni Francozi, katere so deportirali na prisilno delo v Nemčiji, so bili najprej v Todtovi organizaciji in prišli šele pozneje na rusko fronto. Trenotno kopičijo Nemci s posebno naglico takozvane "izredne rezerve", katere pripravljajo za slučaj, da bi bile prometne zveze pretrgane.

Pred 14 dnevi so dali dijakom in mladini na izbiro, da se odločijo ali za nemško vojaško službo ali pa za delo v nemški vojni industriji. Kakšna je zakonska podlaga te alternative, vidimo iz poročila, ki je prispelo iz Norveške pretekli teden. Nemci so poslali 100 mladih Norvežanov, starih 20 let, pod lažnjivo pretvezo v vojno šofersko šolo v Svelviku. Nalagali so jih, da pojdejo v norveško šolo in da bodo dobili normalno uposlitev na Norveškem. Ko pa so prispeli na lice mesta, so naleteli na nemške vojaške inštruktorje — oblekli so jim nemško vojaško uniformo in jih prisilili, da pozdravljajo nemške častnike. Cilj njihovega vežbanja ni bil nič drugega, kot da se izurijo za šoferski posel na vzhodni fronti. Pred kratkim je javila norveška vlada, da je bilo deset Norvežanov, delavcev v tovarni letal v Kjillerju, poslanih na Finsko, kjer morajo zdaj delati kot mehaniki nemške "Luftwaffe."

Kaj so Nemci dosegli s temi svojimi poskusi — ojačevanja pomožnih delavskih sil v svoji armadi, je vprašanje, na katero ni lahko odgovoriti. Ako štejemo vojne ujetnike, se nahaja že danes v Nemčiji preko 8,000,000 mož iz drugih evropskih dežel, torej povprečno tretjina vseh delavcev v nemški vojni industriji. Njihova morala in sposobnost sta pomanjkljivi, tako da je često potrebno, da jih stražijo oborožene straže. Tudi opozicija proti totalni mobilizaciji je huda povsod.

Stavke so izbruhnile v Lyonu, v Liegu in v Radomu (Poljska). V mesecu aprilu je bomba uničila v delavski borzi v Oslu 90,000 delavskih registracij. Sabotaža je preplavila vsa okupirana ozemlja. V maju so se uprli Grki, vdrli v ministerstvo dela v Atenah in zažgali vse sezname statističnega oddelka. V mesecu juniju je v Bruslesu zmanjkalo 16,000 imen z delavske borze. Tudi holandski patrioti so nedavno vdrli in uničili statistični urad.

Te nepregledne vrste delavcev, se silo potisnjenih v vojno službo tudi pod stalnim oboroženim nadzorstvom nemških stražarjev, ne bodo hotele postati 'krma za topove'. Marsikdo bo mislil, da nabira Nemčija tu svojo 'šesto kolono', ki bo morda pospešila njen konec in padec.

Toda videti je tudi z vso jasnostjo, da poskuša Nemčija vse in napenja vse svoje sile, da si zgradi organizacijo, ki bi bila dovolj odporna, da vzdrži grozeči napad Zedinjenih narodov, ki ji preti z vseh strani.—JIC.

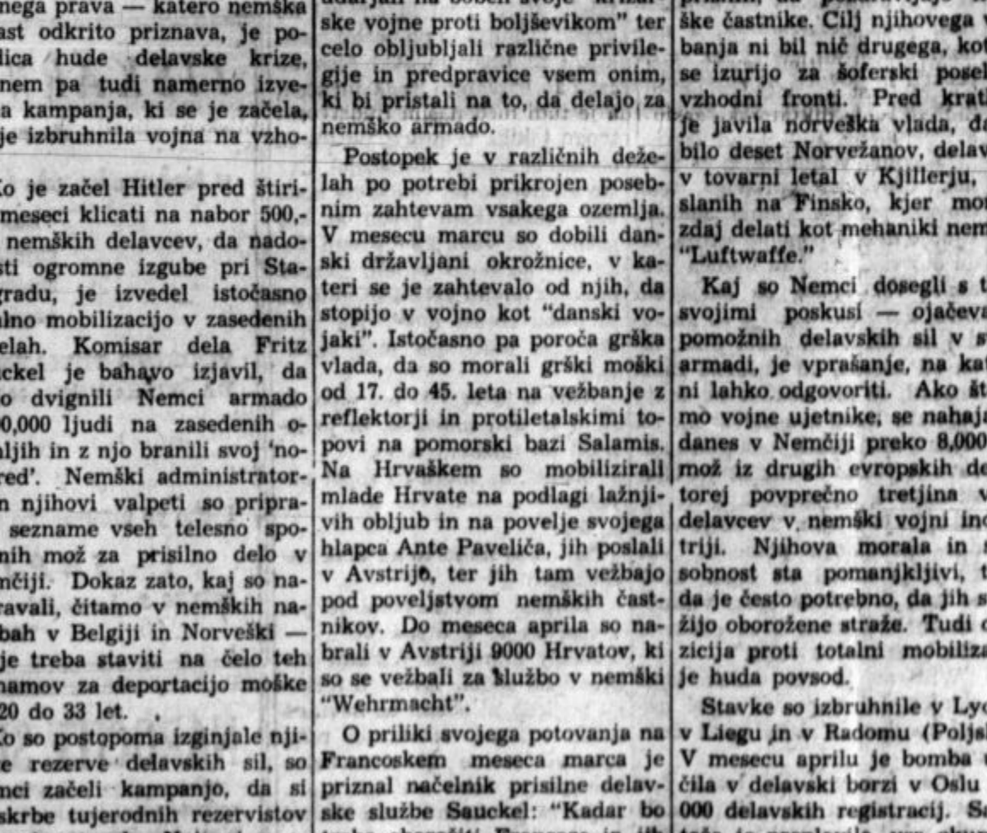

Prizor v vojaški bolnišnici v Afriki, v kateri nemški vojaški zdravnik operira vojnega ujetnika. Okrog njega so člani zavezniškega zdravniškega zbora.

Inženirji rešujejo ladje v mrazu

Napisal *Ivan Mali*

V teku zadnjega leta so potapljači, ki delajo v velikih morskih globinah, prideljeni oddelkom pomorskih inženirjev, nastanjenih na Aleutskih otokih, izvršili mnogo čudovitih poslov, kakršne prinese s seboj vojna v pogledu popravljanja in reševanja ladij in materiala. Potapljači so delali včasih 108 čevljev pod morsko gladino v vodi, ki je bila tako mrzla, da so jim zračne cevi, skozi katere so dihali, često zamrznile. Vsled tega so vršili svoj posel pod vodo vsakokrat le malo časa in s pogostimi presledki.

Dostikrat so se morali tudi umikati in skrivati pred japonskimi bombami in vsaj eden od njih, šef Philip Henley, iz Los Angelesa, je imel celo spopad z ogromnim osmerokrakom, ki ga je napadel 50 čevljev pod morsko gladino in ga s svojimi sesalkami zagrabil za noge; ravno tam je močan povodni tok ledene vode, ki je še povečal težave našega potapljača.

Podrobnosti o delu in o načinu življenja teh potapljačev, ki so prideljeni modro-oblečenim članom 'Navy's construction corpsa', so prišle na dan o priliki prihoda treh polnih vlakov teh pomorščakov iz Alaske. Živeli so tam skoraj eno leto in prebili večji del tega časa v bližini Dutsch Harborja na Aleutih. Nekateri so tudi zidali na Amchitki in so bili tam bombardirani od japonskih letalcev. Vsi so čakali na dopust in približno 40 odstotkov od njih si je želelo nazaj na Aleutske otoke, dočim imajo ostali raje bolj topla podnebja.

Šef Henley in šef Frank J. Marchand iz 69 Walker Street, Lowell, Mass., ki je tudi potapljač, sta dejala, da v tem letu dni, prebitem na severu, nista imela nikdar tri dni počitka brez dela pod vodo. Njih poglavitne naloge so bile naslednje: — popravljanje tovornih ladij, reševanje torpediranih ladij na obalah in vežbanje potapljačev novincev. . .

"Nekoč sem dobil povelje", pripoveduje šef Henley, ki je star potapljač vojne mornarice, "da se spustim pod vodo na krov ladje, na kateri je nekdo izgubil sveder za jeklo. Iskal sem ta sveder in taval po krovu potopljene ladje v močnem podvodnem toku, tako da sem moral korakati ves pripognjen, da me ne bi odneslo. Naenkrat sem zageldal kraj sebe osmerokraka (polip), ki me je zagrabil s sesalkami za obe nogi.

Nisem mogel dosti blizu k njemu, da bi ga napadel z nožem, a gori na površini, jim je bilo nemogoče, da me potegnejo ven iz vode. Šef Marchand je sam pomagal vleči, toda nemogoče je bilo odtrgati me. Napihnil sem torej svojo obleko z zrakom, a na ladji so poklicali še več moštva na pomoč in me potegnili navzgor. Tik pred površino so me sesalke spustile. Toda moja bedra so ostala zelenkasto črna skozi najmanj tri tedne." Šef Henley pravi, da na srečo mrzla voda ovira rast teh osmerokrakov. Polip, s katerim je imel posla, je meril le približno deset čevljev od sesalke do sesalke.

Šef Archand je dobil nalogo, da reši tovorno ladjo, ki je bila nasedla na pesek nedaleč od Dutsch Harborja. Ko je prišel tja s svojim moštvom, je našel ladjo polno vode in kurilnica je bila neporabna. Noč za nočjo so se morali zgnesti vsi skupaj na krovu in s svojimi aparati za lotanje segrevati kose opeke — le tako so se mogli vsaj do neke mere ščititi pred mrazom.

Omenjeno ladjo je nevihta pozneje raztrgala, toda poprej so še z velikimi težavami rešili večji del tovora; razen treh mož je bila vsa posadka rešena. Neka druga tovorna ladja, ako ravno hudo poškodovana, pa je doživela drugačno usodo — pomorski inženirji so s cementom tako uspešno popravili njene poškodbe, da je sama s svojimi lastnimi sredstvi odplula v Bremerton, Washington.

Potapljači so delali povečini v vodi od 18 do 46 stopinj Fahrenheita. Šef Henley pripoveduje, da so mu nekoč zamrznile dovodne cevi za zrak komaj štiri minute potem, ko so ga spustili doli. Večkrat je zmanjkalo zraka po sedmih minutah, toda na srečo ima potapljač s seboj vedno rezervo zraka za šest minut.

Le redko se je dogodilo, da se je upal potapljač ostati pod vodo več kot tri ure. Ponavadi so delali manj dolgo. Šef Henley pravi, da bi to odgovarjalo 18-urnemu delu v bližini, recimo, Jerseyske obale.

Oddelki teh pomorskih inženirjev so na Aleutih gradili tudi barake, jedilnice in različne vojaške zgradbe za armado. Nekateri so napravili prave čudeže v pogledu gradbenih del.

"Civilno prebivalstvo nam je zatrjevalo, da ne bomo mogli delati zaradi mraza — toda mi smo raje delali s podvojeno silo, da nam bo manj mraz."—*ONA.*

Godbeniki ameriškega vojaškega orkestra v Kanadi. Vsi so člani Ameriške federacije godbenikov.

Američani v vojni

OWI poroča o izgledih za kurjavo v prihodnji zimi

Washington.—Office of War Information poroča naslednje o izgledih za kurjavo v teku prihodnje zime:

Pomanjkanje kurjave ne pride, če—

1.) vsi oni, ki porabijo velike količine olja za kurjavo, vsi, ki porabijo več ko 10,000 galon na leto, preurede svoje peči za uporabo premoga namesto olja—in če to store takoj;

2.) domači industrijski odjemalci premoga naroče potrebne količine — zdaj takoj — tako da bo tvrdka, ki jih mora dobaviti, imela čim več pregleda za vrsto premoga ter količino in kakovost; tako bodo mogle tvrdke nakopičiti v teku poletja čim več premoga (to velja za navadni premog—program za antracit pripravlja administracija solidnega kuriva);

3.) upravniki poslopij že zdaj naroče vse potrebne stvari za popravljanje oken in sličnega.

Harold L. Ickes, administrator za kurivo, je poudaril važnost sodelovanja prebivalstva, ko je govoril o tem programu:

"Premog je treba naročiti in prevzeti dobave v času, v katerem ga producenti morejo odposlati. Industrija mora vzdrževati svojo produkcijo s tem, da odda naročila zdaj takoj in si preskrbi zadostnega prostora za skladišča — nakupovanje malih količin, potrebnih za kritje dnevnega troška, mora prenehati za čas vojne."

Premog: V Zedinjenih državah uporabija navaden premog približno 60 milijonov oseb. Obenem pa preskrbuje navaden premog industrijo z več kot polovico pogona in energije, potrebnih v produkciji vojnega materiala. Premog nam daje približno 55 odstotkov vsega električnega toka. Premog poganja štiri petine vseh železniških lokomotiv. In premog daje kurjavo približno polovici vseh domov v naši deželi.

Antracit pa je predvsem domače kurivo. V srednjeatlantskih predelih je več ko polovica domačih peči kurjenih z antracitom.

Da zadostimo v letu 1943 vsem zahtevam premoga, je potrebno:—

1.) Produkcija premoga mora biti vsak mesec izkoriščena do zadnjega.

2.) Premog mora biti transportiran na vse kraje, kolikor le zmorejo naše železnice.

3.) Oni, ki uporabljajo premog, si morajo napraviti čim večja skladišča in rezerve.

Olje: Vojni svet petrolejske industrije ceni, da bo naša dežela potrebovala v letu 1943 povprečno 3,900,000 sodov na dan surove nafte; ta potreba bo narasla v prvih treh mesecih leta 1944 na povprečno 4,270,000 sodov na dan.

Da zadostimo potrebam surove nafte v letu 1943, je potrebno:

1.) vsa transportna srodstva izrabiti do zadnjega;

2.) restrikcije olja za kurjavo in bencina za avtomobile morajo ostati strogo v veljavi;

3.) ako pride do večjih zahtev s strani vojaštva, bo treba morda uvesti še strožje restrikcije.

Vse one osebe, ki žive v 30 državah, kjer vlada pomanjkanje olja za kurjavo, morajo oddati svoja naročila čim prej mogoče, takoj ko dobe v roke svoje "ration-coupone." Javnost bo dobila te kupone v teku meseca julija.

OWI izjavlja s posebnim poudarkom, da je to poročilo veljavno za današnje razmere in da je prav lahko mogoče, da se situacija spremeni, bodisi na boljše, bodisi na slabše. Ako bi prišlo do sprememb, bodo izdane nove informacije.—OWI.

Nemški naseljenci na vzhodu

London, 11. jul. (ONA).—Nemški priseljenci, ki so se nastanili v okraju Bielsko in Zowiec na Poljskem, baje že delajo na tem, da se pripravijo na evakuacijo, ako bi se sedanja nemška ofenziva na Ruskem ponesrečila in če bi rdeča armada začela prodirati naprej.

Nemci pripravljajo svoj odhod s pogajanji, katera so začeli s Poljaki, ki so resnični posestniki zemlje, na kateri so se naselili.

Poljakom ponujajo odškodnino, zahtevajo pa, da se jim garantira varnost o priliki vrnitve v Nemčijo. Baje se bavijo v teh pogajanjih celo z zasebno lastnino, ker računajo z možnostjo, da jim bo nemogoče odnesti vse s seboj.

Obrambna cona v Holandiji raztegnjena

London, 17. jul. — Nemške vojaške avtoritete so raztegnile obrambno cono na holandskem obrežju iz bojazni pred zavezniško invazijo. Nobena oseba ne sme priti v to cono brez dovoljenja.

SOSESKA

ANTON INGOLIČ

(Se nadaljuje.)

V te misli je zazvonilo "Ave Marijo".

Pišorn se je pokrižal in začel moliti na glas. Veronika mu je odgovarjala. Ko sta končala, se je ozrl naravnost vanjo in dejal odločneje:

"Zadnji čas je!"

"Pa pridi!" je dahnila Veronika in naglo odšla.

Že drugi dan sta prišla in dogovorili so se. V petek so se odpeljali k notarju in v soboto k zapisovanju. Koren je bil sicer še vedno slab, a toliko je le bil pri moči, da je preložil grunt s svojih ramen na Pišornove in Veronikine.

Veronika ni niti utegnila, da bi se ustavila sredi toka dogodkov in premislila, kam jo žene.

Ko so se vračali iz župnišča, so krenili k Skledarju.

Tu so zvedeli, da je Smehova prošnja zavrnjena, ker nimajo on in njegovi nikakih pravic do soseskine zemlje.

"Saj sem jim rekel, da so brez glave!" je dejal Koren, vesel, da je končno urejena njegova zemlja in tudi soseskina.

"Obadva sta propadla, Smeh in Ledinek! Tako je prav!" je vzkliknil Pišorn in se široko zasmejal.

Hotel je reči še nekaj, a ko je opazil resni in zamišljeni Veronikin obraz, je obmolknil.

SEDMO POGLAVJE

Tisto nedeljo je bila v Ravnah pozna maša. Vreme se je sicer že nekaj dni obračalo na slabše, a se je le še obdržalo. Nebo je bilo zamreženo čez in čez in dišalo je po snegu, a to ni branilo vaščanom, da ne bi šli v cerkev. Še več jih je prišlo kakor navadno in celo iz sosednjih vasi. Saj se je razvedelo, da bosta prvič oklicana Veronika in Pišorn.

Veronika je sedela bleda tik pod prižnico in si želela, da bi bilo že minilo. A župnik, star, sivolas gospod, ki je živel samo še Bogu, je počasi maševal, poudarjal vsako besedo posebej, spoštljivo poklekal in se globoko priklanjal pred oltarjem, končno je le prišel na prižnico. Zmolil je očenaš, pozdravil farane in začel brati oklice. Pet parov je bilo. S Pišornom sta bila tretja. Ob njunem imenu je zašumelo po cerkvi. Veronika je sklonila glavo in zardela, Pišorn pa se je zravnal v stolu pod korom in se ponosno ozrl naokoli. Smisla nadaljnjih župnikovih besed ni razumela; pri pridigi in drugem delu maše še ni bila nikoli tako odsotna kakor tokrat.

V misli so ji prihajala leta, ko je še živela mati in se ji ni bilo treba brigati za nič. Delati je sicer morala, a v ničemer ni odločala. Storila je to, kar sta ukazala mati ali oče. Imela je tudi precej prostega časa, posebno pozimi in ob nedeljah. Tedaj si je vzela v roke knjigo in čitala. To je bilo poleg petja na koru njeno najljubše opravilo. Drugim dekletom je mineval čas v praznem govoričenju s fanti in o fantih, ona pa ga je preživela ob lepih knjigah. Pozneje so začeli igrati, brez nje ni minila nobena igra. Po materini smrti pa ni bilo časa za knjige, le igrala je še tu in tam in hodila pet na kor. Kmalu pa bo imela še več skrbi, jo je prešlo, njena beseda bo segla preko njihovih njiv in travnikov in dosegla celo Pišornov vinograd na Brezovcu pod Pohorjem. V njegovo, Pišornovo, hišo bodo vzeli gostače. Jok bo še nadalje delal pri njih. Kam pa hoče? Sicer pa ima zapisano pravico do smrti. Tomaž bo ostal v koči na sadovnjaku. Oče bodo živeli z njimi, sicer so si pa tudi oni izgovorili lep prevžitek. Neprijetno jo je obšlo, ko se je spomnila, kako se je Pišorn sprva branil dati očetu tolikšen prevžitek, češ da on ni dajal tolikšnega niti očetu in materi skupaj. No, potem se je le vdal.

Nit misli se ji je pretrgala, zato je prisluhnila župnikovi besedi. Nekam čudno se ji je zdelo spodaj v klopi, ker je dozdaj gledala na oltar vedno s kora. Tu so stali ljudje pretesno okrog nje; obrnjeni so bili sicer h glavnemu oltarju, a pogosto so se obračali in se ozirali k njej. Tudi ženske, ki so sedele z njo, so jo neprestano pogledovale. Postalo ji je žal, da ni šla rajši na kor pet. Pregovorila jo je teta Mina, ki je bila prišla prejšnji večer, da pripravi vse potrebno za gostijo. Mina jo je prepričala, da se ne spodobi, da bi hodila še med fante in dekleta. Odslej bo vse žive dni smela samo v ta stol, ki ji ga je oče kupil po pokojni materi. Spet je bila sredi svojih misli. Ko je premišljala o petju, ji je prišlo na misel tudi igranje. Seveda, zdaj tudi igrati ne bo več smela! In vendar je bilo tako lepo! Za veliko noč bodo igrali "Miklovo Zalo"; ona bo lahko samo še gledala. Spomnila se je na "Verigo" in Tonča. Ob misli nanj jo je stisnilo v srcu.

Dvignila je glavo in se zastrmela v oltar. Čeprav se je branila, so ji prihajali v misli pogovori z njim, ponočna kramljanja in posebno živo njuno slovo. Pobožno je sklepala roke in goreče molila, da bi pregnala mučne misli.

Tako je le dočakala konec maše. Potem ni bilo časa za nobeno misel več. Ljudje zunaj cerkve so se prerivali, da bi jo videli. Slišala je svoje in Pišornovo ime. Vznemirjena je skoraj pobegnila domov.

Tudi doma ni bilo časa za razmišljanje.

Že drugi dan se je odpeljala s teto v mesto, da nakupita vse potrebno za poroko in gostijo. Oče jima je dal dva tisočaka. Ko pa je Mina menila, da bo treba kupiti tudi nekaj posode, perila in drugih drobnarij, je priložil še enega in rekel:

"Kupi, kakor veš, da mora biti! Samo eno imam! Naj vidijo, da imamo nekaj!"

Potem so prišli mizarji in šivilje. Pišorn je imel sicer lepo pohištvo, a Koren je dal delati novo. Že leta in leta je v ta namen hranil lepe češnje deske. K mizi je sedalo do petnajst ljudi, zato je bilo s kuho nenavadno mnogo dela. Samo delo, same skrbi, za drugega ni bilo časa!

Koren si je zadnje dni nekoliko opomogel in je lahko šel ven. Moral se je opirati na palico, vendar je bil sicer čil in veder.

Tudi to, da je Smeh napravil novo prošnjo v Belgrad, ga ni spravilo v slabo voljo.

"Če jo napravijo tudi v Rim, ne bo jim pomagalo, ker nimajo nič pisanega. Zemlja je naša, samo soseščani smo jo dobili!" je dejal tistega večera Pišornu, ki mu je prinesel to vest.

Po večerji so še dolgo posedeli.

Pozno ponoči so se odpravili drug za drugim, ostali so le še domači in Pišorn. Veronika in Mina sta za mizo šivali, Pišorn in Koren sta se pogovarjala za pečjo. Potem je vsem zmanjkalo besed, samo stenska ura je motila tišino.

Tedaj je Veroniko obšlo, kakor da je že poročena.

"On," Matija ga ni mogla imenovati, še posedà z očetom, kmalu pa bodo oče odšli, za njim tudi Mina, ostala bosta sama. O živini in njivah se ne bosta več pogovarjala, vse sta se že domenila. O čem bo tekel njun pogovor, ko bosta odšla spat? Kaj bo povedal "on", ki ga še ni slišala govoriti o kaki reči, ki ne bi bila v zvezi z delom? Vso noč bosta sama.

(Dalje prihodnjič.)

DRESS REHEARSAL FOR INVASION OF SICILY

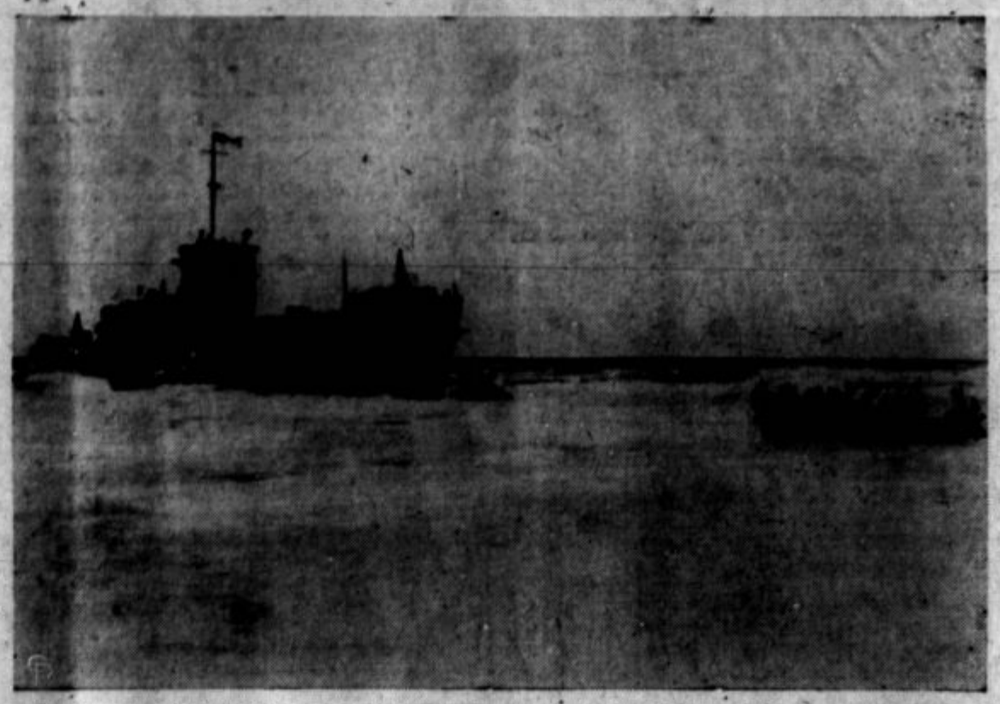

MADE DURING MANEUVERS along the African coast, this photo shows U. S. amphibious crews paddling in rubber boats back to their landing craft. According to the latest communiques, landing craft like these were used by the Allied amphibious forces which invaded Sicily. U. S. Navy photo

tu dobro," je odgovoril William, sedel na ležišče in zakadil iz pipe.

Stari je postavil železen kozel na ognjišče in potegnil drva izpod peči.

"Ribe še ne vlečejo prav. Šele jutri ali pojutrišnjem se bo pričelo," je dejal Kuzma strokovnjaško. Pljunil je na konec trske, jo vtaknil v žveplen prah in jo sunil v peč v žareče oglje. Trska je zagorela, Kuzma varčuje z vžigalicami!

Sedela sta za malo mizo, ki še nikdar ni bila pomita, in sta se pogovarjala o nenavadnih rečeh. Pri luči male svetilke sta se zdela prav skrivnostna. Pred njima sta bila dva prstena lončka, porjavela od čaja, in ogrizki sladkorja. Včasih je William razvnet vstal in stopil nekaj korakov po izbi. Njegove besede so bile tako težke kakor njegovi koraki, bile pa so gladko ostružene in opiljene. V tej umazani izbi, pred nenavadnim, z mahom obrastlim starčkom se je razkril in govoril najskrivnejše, o čemer je dolga leta globoko premišljeval.

"Kuzma, v hudem času živimo. Človeštvo se dviga, toda človek postaja vedno manjši. Ljudje delajo popolne stroje, toda človeški stroj ni hudiča vreden. Vsi vijaki so zarjaveli. Stroj škriplje. Ljudje so se sedaj naučili letati kakor ptiči, toda od lenobe, od duševne zanikrnosti, od predsodkov ne znajo odleteti. Drug drugega slišijo na stotine milj daleč, toda glasu narave še vedno ne razumejo. Glasu narave, ki jih obdaja, in narave, ki je v njih. To pa je vendar ogromnega pomena. Vse življenje zavisi od tega. Zato so tudi te mestne opice večinoma malenkostne, brez duševne sile, brez močne volje."

William je na dušek izpil ohlajen čaj, napravil zopet nekaj korakov in obstal pred Kuzmo.

"No, ljudje bodo letali čez morje. Morda se bodo naučili celo misli prenašati na daljavo. Recimo, da ne bo več niti bogatih niti revnih, da bo mnogo strašnih bolezni sploh izginilo, da bodo ljudje dočakali starost sto let in da bodo napravili življenje na zunaj lepo. No, ali bo dobro? Da, zelo dobro! Ali pa je to vse? Ne, ni vse! Še daleč ni vse. Manjka še nekaj drugega, navidez brezpomembnega, v resnici pa zelo važnega . . ."

William je obmolknil in sedel za mizo. Sedel je, brado naslonjeno na roko, zrl v praznoto sobe, grizel črno brado. Kuzma mu je natočil še lonček čaja in ga previdno postavil predenj.

"Tudi jaz mnogokrat razmišljujem," je dejal Kuzma. "Saj časa je dovolj. V samoti lahko človek dobro misli, posebno, če je vihar." Stari je zopet vtaknil trsko v žveplen prah in segel po ognju. Skozi srajco iz sirovega platna se mu je videlo vretence hrbtenice. Videl se je njegov kosmat tilnik in naguban vrat. "Če buči morje, lahko človek dobro misli," je zopet povzel. "Tedaj nastanejo v človeku tudi različni dvomi o življenju. Ko sem bil še majhen dečko, me je vleklo k razbojnikom. V snu sem videl sebe kot njihovega poveljnika. Z bodalom in bikovko.

Zažvižgal sem iz gozda kakor slavec, junaško vzkliknil in trgovec, ki je šel mimo, je trepetaje obstal: "Vzemi si vse, kar hočeš, samo življenje mi pusti!" Samo bogatine sem nameraval oropati. Potem sem dobil veselje, da bi šel med menihe. Morda sem hotel postati pravičnik in si izmoliti nebesa. In potem—sem postal tako rekoč mornar. In ne vem, katera od teh poti bi bila zame pravilna. Morda bi bilo bolje, če bi postal razbojnik. Živim in kradem dan ljubemu Bogu. Toda vendar se z vsemi štirimi oklepam življenja. Kakor pes s slabim nosom: teka sem in tja, pomoli gobec na desno—tu ni nič. Ga pomoli na levo—zopet nič. Kost pa leži na sredi. Kakor vidiš, je najvažnejše, da izvohaš kost. Kje je? Vrag vedi, kje je."

Zdelo se je, da ga William ni poslušal. Zmajal je z glavo in z močnim poudarkom nadaljeval misli, ki jih prej ni izrekel do kraja: "Ljudje so po večini mehkužni in utrujeni. Od časa do časa že vzplamte, toda medtem so prazni. Mislim, da se človeštvo že bliža vrhuncu, potem se bo začela zopet pot navzdol. Čez sto ali dvesto let ljudje ne bodo več vedeli, kam gredo in kaj počno. Jaz vem, kam grem! Toda oni ne bodo vedeli. Treba pričeti z novim vzponom, zato pa je treba zbrati moči. Ne tako navadne moči, ne, moč preživali."

Kuzma je vzel iz ust pipo, ki si jo je sam napravil, in jo iztrkal ob miznem robu.

"Misliš, da mora iti zopet navzgor?"

"Da."

"In da se mora to na vsak način zgoditi?"

"Seveda. Pot navzdol je pot v izprijenje, v otopelost."

Nekaj minut je William nepremično sedel. Svojega težkega pogleda ni obrnil od nevidne točke v kotu. Neokretni prsti njegove levice so nezavestno bobnali po robu nizkega stola. Zopet se je okrenil proti Kuzmi in ga pazljivo, vpračujoče pogledal.

"Ali te ni kdaj strah?"

Kuzma je začudeno stresel rame.

"Hm . . . Česa pa naj se bojim? Živali ali zlobnih ljudi? Hudičev ali strahov? Nisem strahopetec in v teh tridesetih letih sem se privadil marsičemu."

"Niti živali, niti ljudi, temveč samega sebe. Samote, dvomov in misli."

"Kaj naj ti rečem? Včasih mi je že tesno pri srcu. Mislim na mladost, na prejšnje življenje. Ali, da bi se dolgočasil, ne, to pa ne. Ko sem pokopal ženo, tam zadaj za gričem, tedaj se je pač marsikaj godilo v meni. Koprnenje. Žalost. Strah. A ko je bila še pri meni, sem pa tudi imel zvrhano mero skrbi. V teh krajih je slabo, če nimaš žene. Če pa jo imaš, pa tudi ni bolje. Ne veš, kaj naj bi počel."

"Takooo . . . Torej tebe ni strah. To je dobro! Jaz se tudi nič ne bojim." William je pogledal skozi okno in prisluhnil, kako pljuska morje ob pečine. V enakomernih presledkih je zagorel žarek svetilnika z brega čez morje in zopet ugasnil. William je zamišljeno nadaljeval: "Često mi je hudo za ženo in otrokom. Težko jima je tu. Toda kaj naj storim? Tja v mesto ne morem in ne maram. Leta sem o tem premišljeval: V prvem času sem često dvomil, mučilo me je. Sedaj mi je vse jasno."

"Da. Morda je tudi bolje, da je tvoj prvi otrok umrl. Nič bi ne bilo iz njega," je dejal Kuzma nepričakovano in pospravljal posodo. "Dobro je, da se ni bilo treba mučiti."

"Kako, da je bolje? Zakaj?" se je William hitro obrnil k njemu.

"Je že bolje tako. Kdaj se je rodil? Jeseni, ponoči. Tu ni ruskega podnebja! Slabič bi postal. Različne bolezni bi ga strle. Pokveka bi postal. Zadnjo jesen sem vrgel v morje tri ščeneta. Pes je tu dragocenejši od konja, vendar sem jih vrgel v vodo, ker so bili jesenski, nočni psi. Ti so vedno bolni, človek nima nič od njih."

Kadeča se polena na ognjišču so dogorevala in njihov odsev je padal na dva mračna, bradata temon zroča človeka. William je bil velik in imel je robate, rove poteze v obrazu—se je zdel kakor malik iz lesa. Urno je vstal, pretegnil široka ramena in dejal, kakor da bi hotel samega sebe prepričati: "V mesto se vendarle ne bom odpeljal in nočem, da bi moji otroci šli tja. Srečno!"

Ne da bi se pokril, je stopil čez prag.

(Dalje prihodnjič.)

Pod severnim nebom

Pavel Nisovoj

9

Neki sončen, miren pomladanski dan se je peljal William na oddaljeno sipino. Brez žene je lovil samo na trnek. Tak lov je preprost, brez truda, drugačen nego s parangalom. Dolga, močna vrv, na njej pa goli dvojni kavelj z utežjo, včasih tudi svetla pločevina v obliki ribe. To je vsa priprava. Lahko se pa lovi tudi brez pločevine. Polenovka je neumna. In kar je glavno, mnogo jih je, čudovito mnogo.

William je zasidral čoln, udobno sedel na krmno stran in vrgel kavelj z utežjo; brž je prišel kavelj do dna, je potegnil vrv k sebi za dolžino dveh, treh rok in pričel enakomerno trgati z njo. Čez minuto je že kaj "kljunilo". Potem je brž povlekel vrv. Na kavlju se je zvijala riba, ki se je ujela za škrge ali za karkoli. V Ledenem morju, posebno ob Murmanski obali so neštete množice rib.

Williamove roke so se že utrudile. In zapihala je ugodna sapa. Prišel je domov, ne da bi veslal.

Pospravil je orodje. Za danes je bilo dovolj. "Moram obiskati Kuzmo," je sklenil. Kuzma je bil čuvaj svetilnika, ki je bil skoro ob poti k Williamovi hiši. Čoln je leno rezal mirno vodo. William je krmaril v znani mali zaliv.

Odprl je močna hišna vrata in izginil v tobakovem dimu.

"Pozdravljen, ti samotar! No, kako je? Si še živ?"

"In kako! Kaj pa naj se pripeti nam, starim grčam? Povodni mož nas ne vzame—živeli bomo dve stoletji."

Kuzma je visok in vitek, samo starost ga je malo ukrivila. Na mesto brade mu je—kot na obrežni skali—rasel od podbradka do oči zelenkast mah.

"S tega ležišča pojdem naravnost v raj. Če hočeš, te vzamem s seboj. Priskrbim ti protekcijo tam."

"Ne, hvala. Meni se godi tudi

Jadralno letalo, ki so ga zgradili člani unije pohištvenih delavcev v New Yorku.

RAD BI IZVEDEL, KJE SE NAHAJA!

Spodaj podpisani bi rad izvedel za naslov njegovega prijatelja JAKOBA PINOZA. Pred več leti se je nahajal v Detroitu, Mich. Rojaki prosim, ako kdo ve za njegov naslov, naj mi to nemudoma sporoči, ako bo on sam čital te vrstice, je prošen, da se mi odzove pismeno, ako je še pri življenju. Moj naslov je: SIMON GALIČIČ, Box 233, Export, Penna. —(Adv.)

Razni mali oglasi

Delo za žensko

SLUŽKINJA—$70 za delo v opravljenem apartment hotelu. Udobno delovno stanje. Nedeljo prosta. 63 Deming Place.—Lincoln 6234.

POŠTNA UPRAVA

šteli vsled vojnih razmer zmanjšal delo in samudo s preuredbo naslovov. Vsak naslov v večjih mestih ima namreč sedaj še posebno številko, ki pismonošu pove, v katerem kraju se naslovnik nahaja.

Naslovite v bodoče vsa pisma:
PROSVETA
2657 S. Lawndale Ave.
Chicago 23, Illinois

For VICTORY
BUY UNITED STATES DEFENSE BONDS STAMPS

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TIŠKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY
2857-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in pristoje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu $1.20 za tednik, so jim ti pristoje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaše lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00	Za Cicero in Chicago je	$7.50
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50
Za Evropo je	$8.00		

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $ _____

1) Ime _____ Čl. društva št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) _____ Čl. društva št. _____
3) _____ Čl. društva št. _____
4) _____ Čl. društva št. _____
5) _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____